

Bertha Zoltán

Az élő magyar irodalom értelmező mindenese és tudós patrónusa

A hatvanöt éves Vasy Géza köszöntése

Személyes és korszakmonográfiák, monografikus kötetek, tematikus esszé- és tanulmánygyűjtemények, irodalomtörténeti pályarajzok és műelemzések, áttekintések és összefoglalások, tankönyvek, oktatási segédkönyvek sorozata és sokasága: már számba venni is csak alapos kutatómunkával lehetne Vasy Géza munkásságának ezeket a vaskos dokumentumait – nemhogy áttanulmányozni, értelmezni és méltóképpen értékelni őket. (S akkor nem is beszélve a kötetekbe még be sem került publikációkról, a folyóirat-közlemények özönéről.) Mert ez a hatalmas kiterjedésű és látókörű, lefegyverző ismeretmennyiségű és tudásminőségű irodalomtörténeti-kritikusi életmű ma már nemcsak azt kínálja, hogy segítségével elmélyedhessünk a modern, tizenkilencedik-huszedik századi magyar irodalom teljes birodalmának megannyi területén, hanem hogy meg is csodálhassuk azt a különlegesen széles horizontú áttekintőkészséget és irodalomértelmező lényeglátást, amellyel valaki oly példaadó biztonsággal tud elkalauzolni olvasót és diákot, tanárt és szakkutatót, költőt és íróat az irodalmi szellem minden régiójában. Tárgyi anyagbőséggel és lelki érték közvetítéssel nevelve irodalom- és kultúraszerepre, történelmi-társadalmi és nemzeti-közösségi önismeretre, szellemi és erkölcsi minőség tudatra, feltétlen embertiszteletre és humanitásra. Sugárzik ez a magasrendű irodalomértő és igazságfelismerő létszemlélet Vasy Géza minden írásából, értekezék bár Illyés Gyula, Nagy László, Juhász Ferenc, Sánta Ferenc, Csoóri Sándor, Kormos István életművéről és jelentőségéről, a magyar próza és líra századvégtől ezredvégig zajló folyamatairól és jellem meghatározó alkotóiról, általában a huszedik század és a második világháború utáni időszak alapvető áramlatairól, illetve az európai irodalom, művészet korszakairól és stílusirányzatairól, külön az ötvenes évek magyar irodalmáról, a hatvanas-hetvenes évtized fejleményeiről, az egymást követő nemzedékek, a Hetek, a Kilencek generációiról, napjaink történéseiről, szemlélje akár százával-ezrével az egyes írók aktuálisan megjelenő köteteit, tartsa számon fiatal pályakezdők, fővárosi, vidéki vagy határon túli tollforogatók és írástudók minden mozdulását, egyéni vagy antológiába foglalt fellépéseit – vagy szerkessze, szervezze, biztassa akár mindennemű érdemleges publikálási akcióját nemzedékek sorának és évtizedek óta: kortársként, tanárként, mentorként.

Vasy Géza áldozatos irodalomtudományos és – történelmi, ismeretterjesztő és recenzensi, kultúraszervező és értéktudatosító tevékenységének – és ebből fakadó hallatlan gazdagságú szellemi teljesítményének – igen sokan váltak őszinte tisztelőivé: és adósaivá is az elmúlt évtizedekben. Egyrészt az író-társadalomnak az a ré-

sze, amely képes érzékelni és megbecsülni az ő munkásságában az emelkedett értékszemlélet méltóságát: azt a lenyűgözően tiszta, elfogulatlan, torz irányzatosdiktól mentes egyetemes szempontrendszert, amely valódi és hiteles, igényes és időtálló megállapításokkal, elemzésekkel képes jellemezni, elhelyezni irodalmi jelenségek folyamait, áradatát. Amely a legkülönfélébb ízlés- és szemléletirányok belső logikáját és tartalmait felfedve tudja az oda kapcsolódó értékteljesítményeket a sajátos és az univerzális minőségaspektusok együttes figyelembe vételével és egyeztetésével mérni, megítélni. Adós tehát írók és költők serege, akik értő figyelmet, szigorú de emberséges kritikát, tüzetes szakelemzést köszönhetnek Vasy Géának, sokan esetleg azt, hogy valaki a rangos, az elsőrangú irodalmárok közül egyáltalán számba vette munkájukat, megemlékezett és írt róluk. Mert a méltányosság és az igazságosság, az igazi tárgy szeretet, a morállal telített tudás, vagyis a kétségbevonhatatlanul autentikus szellemi magatartás képviselője Vasy Géza; s így egyúttal az élő irodalom: az életérdekű élő irodalom patrónusa ő. És a kultúrtársadalom zöme is köszönettel tartozik neki: mai és jövőd irodalomtanárok, nevelők, diákok hada. Mert ha valamely modern magyar irodalmi témában tájékozódni akarnak, akkor lényegi, minőségi, árnyalatos információkkal, kiegyensúlyozott, mértéktartó véleményformáláson alapuló ítéletekkel és emberi nyelven előadott tézisekkel az ő könyvei bízást szolgálhatnak. Ha tömör eligazításra lesz szüksége egy-egy majdani érdeklődőnek vagy szakmabelinek, akkor olyan szakirodalmat, amelyben filológiai pontosság távlatos értékeléssel ötvöződik, amelyben korok és korélmények, írói világfelfogások és esztétikai minőségek egyaránt felidéződnek, egyszerre érzékletes és fogalmi precizitással: ilyet ezekben a könyvekben fognak örömmel találni – mint ahogy már ma is így nyúlnak hozzájuk. Irodalomtudományi divatoktól függetlenül az ilyen írásművek és szakkönyvek maradnak tartósan használatban és bizonyulnak fontosaknak, érvényeseknek, időtállóknak.

Nemcsak a legragyogóbb csillagokra, hanem a magyar irodalom egész, a kevésbé fénylőkkel együtt teljes és szépséges csillagos égboltjára tekint tehát Vasy Géza – mondhatjuk Kodály Zoltánnak a magyar kultúra teljességére vonatkozó metaforáját alkalmazva. Vagy Németh László hasonló értelmű jelképe szerint: nemcsak a legszebben szárnyaló madarakra figyel, hanem arra a kultúraalkotó ösztönre, amely a sutábbak szárnyverésében is ott fészeng, s amely lehetővé teszi a legkiválóbbak felívelését. Belső áramlása, fluiduma, légköre, levegője van tehát egy szerves kultúrának, hangsúlyozta Barta János is mindig Németh László nyomán, s ezt érzi és tanúsítja, mély egzisztenciális megértéssel és megvilágító erővel az irodalomkritikus Vasy Géza – sokaktól, az érzéketlenebbektől eltérően. Kiváló példa erre csak az egyik legutóbbi kritikagyűjteménye is, a könyvismertetés, a rövid bírálat remekait, mesterdarabjait tartalmazó *Versekhez közelítve* (2006). A kilencvenes évek elejéről származó, sorozatként íródott, száznál is több kritika egy-két év verskötet-termését pásztázza, szemlézi végig – egyidejű reflexiókkal kísérve idősebbek és fiatalok,

magyarországiak és határokon kívüliek, elismert nagyságok és kevésbé ismert lírikusok, klasszikusok és pályakezdők megjelent munkáit. Névsor helyett – hogy kikről esik szó – csupán jelezheti a látókör szélességét, ha megemlítjük a recenzált könyvek szerzői közül Fodor Andrást és Bisztray Ádámot, Takáts Gyulát és Kiss Tamást, Somlyó Györgyöt és Takács Zsuzsát, Bella Istvánt és Utassy Józsefet, Tóth Erzsébetet és Körmendi Lajost, Nagy Gáspárt és Zalán Tibort, Szikra Jánost és Léka Gézát, Háy Jánost és Térey Jánost, Tolnai Ottót és Vári FABIÁN Lászlót, Lászlóffy Aladárt és Király Lászlót – igazán csak némileg kívánva érzékeltetni a generációk, a szemléletformák, az irányultságok, a régiók szerinti sokféleséget, ezerszínűséget, tágasságot. Azt a nagyvonalúságot, szakmai tisztességet, felfogásbeli nyitottságot, amellyel Vasy Géza megközelíti és megvizsgálja ezeket a műveket és pályákat, a fényben vagy árnyékban, dicsőségben vagy mellőzöttségben, előtérben vagy elzártságban lévő alkotókat, alkotásokat. Az egyes verseskötetek szemrevételezése során pedig szintén az árnyaltos szempontok alkalmazásának és érvényesítésének a bősége tűnhet fel előttünk, és ragadhat meg bennünket. Képet kapunk a kötetbeli versegyüttes egészének hangulatáról, világlátásáról, beszédmódjáról. Belehelyeződik mindez a költő egész pályáivébe, finom meglátásokkal és megítélésekkel viszonyítja a kritikus az új termést az előzőekhez (folytatás és újdonság arányait mérlegelve), hasonlításokat és különbségtételeket végez néhány alapvető megjegyzéssel, érzékeny megállapítással, esetleg a lehetséges további útra nézve is megfontolandó észrevétellel. Felidéződnek a költői magatartás lényeges jegyei – az ember és műve –, az élményi, érzelmi, gondolati összetevők, nemkülönben a kimondottan műfaji, stiláris, motivikus, esztétikai, poétikai jellegzetességek. Néhány soros összegezésekben olyan jellemzéseket kapunk, amelyek valóban rávilágítanak egy-egy adott szerző sajátos világképére és megszólalásmódjára, s a különféleségben rejlő szuverén értékvilágra. S még markáns idézetek segítségével a versek közvetlen élményközelébe is juthatunk. A plasztikus leíró, elemző, értékelő mozzanatok olyan tömör látóleletet adják egy-egy költő világának, hogy a kritikák olvasója szinte kedvet kaphat további összevetésekre; arra, hogy még inkább megbizonyosodjék: hány- és hányféle hanghordozással, formanyelvvel, művészi technikával, személyes, élményközpontú, érzületkivalló, vallomásos, avagy személytelen, tárgyias, elvont, filozofikus, játékos, és/vagy képies, látomásos, fogalmi, poétikus, depoetizáló stb. stb. modalitással és intonációval lehet egymástól eltérő, de egyaránt hiteles műalkotásokat létrehozni. Csak egyetlen példa, ahogy mondjuk világszemléletben éppen egymáshoz nagyon is közeli, viszont mégis karakteresen különböző lírai nyelveket beszélő költőket egymáshoz tud viszonyítani Vasy Géza – revelálóan lényeglátó és frappáns értelmező megfogalmazásokkal. Bella Istvánról írja, hogy költészetének „téveszthetetlen dallama van, s ’édesen énekel’ ő is, miként Nagy László tette, csak ő a szépség és a líraiság szempontjai mellett döntőnek tartja a kevésbé stilizáló természetességet is”; vagy hogy ugyancsak Nagy László híres „Szerelem”-metaforájának a pozitív teljességjelentése helyett Tornai Józsefnél az ez-

zel rokon szerelemfogalom a létünket szervező ellentétpárok feszültségét is magába foglalja. – S az ilyesféle distinkcióknak is köszönhető, hogy ebben a százas portréoroztatban – ebben az impozáns arcképcsarnokban – egyetlen költő arcéle sem mosódik össze másokéval.

A pályafutásának jeles pontjához – a hatvanötödik születésnapjához – érkezett Vasy Gézát szeretettel és jókívánságokkal köszöntjük! Azt az irodalmárt és kultúra-szervező személyiséget, akinek tevékenységéből mindenkor kisugárzott a szeretettel végzett munka igazsága. Az a mély és bölcs igazság, amely nem mindenki sajátja, és amelyre ezért a Pál apostoli intelemnek így kell figyelmeztetnie: ha „minden tudományt ismerek is” – „szeretet pedig nincsen én bennem, semmi vagyok” (I. Kor. 13, 2).

Cs. Varga István

A fény- és létszerelmes festőművész

Nagy Ernő köszöntése

*„Én képeket akarok látni a falakon,
hogy újra kinyissák elém a világot...
Χαλεπά τὰ καλά. Ami szép, az nehéz...”
(Babits Mihály: Örökkék ég a felhők fölött)*

Nagy Ernő Egerben élő, jelentős kortárs (contemporary) alkotóművész: vizualitás-ban gondolkodó, intelligenciát sugárzó egyéniség. Lakóhelyén minden megtalálható, ami egy festőnek vonzerőt, inspiráló atmoszférát jelenthet. Természeti és művészeti szépségek, az egri, bükki táj, épületek, fények és vizek festőjévé vált. Tájfestészete az eszményi realizmus jegyében született, amely vizuális varázslat akkor is, ha a művész realista.

Napjainkban különös jelenség Nagy Ernő és a művészete, amikor Machiavelli jött divatba, és alapelv lett, hogy a jognak és politikai jónak kizárólag a haszon, a siker a mértéke. Minden iszonyúan relativizálódik, amikor szaktudós óriások-erkölcsi törpék népesítik be a földgolyót (Jáki Szaniszló), és óriási devalváció történik morális és kulturális szinten. A görög Idea régi értelmezése az őskép, németre Idee-vel fordították, amelyet magyarra csupán átírtak, eszmévé szegényítve az eredeti fogalmat. Ma a szép, a jó, az igaz, a szent mellékesnek számít.

Nagy Ernő a Felnémeten emberi és természeti értékek közé született, a tiszta forráshoz közel élt. Festményein az élményből látványt absztraháló emlékezet egyszerre képez horizontot és vertikumot. A megállított időszeletben az élmény- és emlékhorizontok összekapcsolódnak, az érzékelés révén a láthatatlan sejthetővé válik. Az idő-

és térdimenziók messzeségbe futnak, oda, ahol elnémul a száj a Szépség forrása előtt. A Szépség, Jóság, Igazság ha megmenteni nem is tudja, elviselhetőbbé teszi a világot. Az élet szakrális értékeit, kegyelmi forrásait érzékeljük szenvedéseink és örömeink létmegállító stációin. A benső szépség a kegyelemmel rokon, elválaszthatatlan attól, amit a szeretetet forrásának: Sacrumnak nevezünk. Egy alkotás attól lesz remekmű, hogy szépsége mélyről sugárzik, hogy a teremtés titkával tart rokonságot.

A tájfestészetet sokszor próbálták kikiáltani elavult művészetnek, amely lemond az élet gondjainak felelős ábrázolásáról. Nagy Ernő azonban túllép a múlófélben lévő kordivat buktatóin. Gyönyörködtetni és megérettetni képes művész, igazi mesterségbeli és műveltségbeli tudás jellemzi. Vérbeli akvarellista, aki mindenütt a fényt, a fénylőt, a tájban megjelenő szépséget keresi. Sötét világunkban fényeket gyűjt. Képei főképpen megélt látványból, hangulatból fakadnak, kivételes kvalitásérzéke belső bizonyosságból ered.

Mindig nagyon szeretett rajzolni és festeni. Olyan mesterek indították el a művészeti pályán, akik nem tagadták meg nemzeti hagyományainkat: Barcsay, Papp Gyula, Domanovszky Endre, Hincz Gyula. Nála a művészi imitatio program és módszer; az eruditio pedig képesség, egyetemes tudásigény, amely nem csupán a személyes megfigyelés vagy tapasztalat eredménye, hanem annak a teljességnek a megismerése, amelyet a jeles elődök teremtettek. Kiállításai, egyesületi tagságai, hazai, külföldi gyűjteményekben található festményei, díjai, kitüntetései bizonyítják: a XX. századi, divatoktól megzavart légkörben is gazdagítani tudta piktúránk értékeit.

Nem utánzója, nem is krónikása, hanem inkább költője ennek a tájnak, az egri emberek világának. Nem tartozik semmiféle csoportosuláshoz, saját művészi ügye vezérli: semmi más, csak maga az alkotás. Aligha enged művészetébe beleszólást, mert nála az ihlet állapota a döntő: a saját mondanivaló, a belső látás kényszere. Művészetéből mélységes humánus árad, ezt keresi előkészítő és vázlatgyűjtő tanulmányútjain is.

A fény szerelmese tudja: a fény láthatóvá teszi a világot, megszünteti a sötétséget, csökkenti a szorongást. A fény a Bibliában az életet, a boldogságot, az üdvösséget jelképezi. A világosság szinonim az étellel, a jóval, a mennyországgal; a sötétség a halállal, a rosszal és a gonosszal. A fény a magassággal, a fenttel, a mennellyel, a sötétség a lenttel, az alvilág, árnyvilág képével tart rokonságot.

„Ahol a sötétség és a fény találkozik, keletkeznek a színek” – vallotta Arisztotelész. A festő számára a lehetőségekről a színek szólnak a legszebben. A Bibliában sok összetett szín szerepel, például a színes lovak képében. A piros a háborút, a fakó a halált, a poklot, a fekete az ítélkezést, a fehér a győztest, a harcost jelenti. A fehér bibliai színszimbolikájától eredezteti a köztudat az ártatlanságot, a bűntől való mentességet, a tisztaságot. Nagy Ernő képeinek lényegét hordozzák a színek, a fények és az árnyékok: fölébe nőnek a narratív elbeszélésnek, a változatos térszerkezetnek, rajzi vonatkozásoknak.

Mélységes empátia érződik színhasználatában, visszafogott harmóniájában, költő-

iségében, anyagkezelésének gazdag választékosságában. A művészi rálátás, a veduta mutatja nézőpontjainak újszerűségét. Vannak képei, melyeken nincs is ember, nincsen alakbrázolás, mégis életképnek kell tekintenünk őket, mert az ember nélküli tájképek is humánomot, szépséget sugallnak. Csendéleteit rejtett dinamizmus telíti; tájélményeinek intenzív megragadásából erednek a megkapóan finom lelkiállapotok, hangulatok tónusai. Individuálisan varázsolja látványból látványképpé, teszi elevenné, éltető szépségűvé Eger, Felnémet, a Bükk, a Tisza-tó természeti szépségeit. Ne a figurafestést kérjük számon attól, akinek tehetsége más irányban csodálatra méltó, aki sokféleképpen tud megjeleníteni, bevilágítani a természet és az ember titkaiba! Képein átsugárzik, átragyog a szépség varázsa. Az ő művészetére valóban érvényes Arany János ars poétikája: „Nem a való hát: annak égi mássa / Lesz, amitől függ az ének varázsa [...] nem ami rész szerint igaz, – / Olyan kell, mi egészben s mindig az.”

Az igazi művészet nemcsak valóságtudatunkat és önismeretünket gazdagítja, hanem többet enged megsejtenünk a Teremtés misztériumáról is. Ezeknek a képeknek színvilága első látásra megfogja tekintetünket. Gyönyörködünk a szép, tiszta színekben, a bensőséges csendéletekben, tájképekben. A színek finom harmóniája a teremtés harmóniájából idéz szemünk elé egy-egy pillanatot. A képkompozíciókat, a formaszerkesztést szemlélve sajátos művészi hitvallás, céltudatosság, egyéni látásmód, színértékelés, tükröződik ebben a festészetben. Az alkotó sajátos perspektívát érvényesít; közelről is messzire néz: tekintetét a földi síkról fölfelé, a magasba és a távolba, az ibolyántúli messzeségbe vonzza a végesből a végtelenség vágya. A művész a tiszta színek, a szép formák, a fények, a vizek, a levegőég szerelmese. Különösen fehér színei tetszenek, a fényt leginkább ezek hordozzák, és határozzák meg a vizuális élményt.

Képmás? Nem, inkább alkotás, mert döntően fontos a művészi-esztétikai hitel. A térben megnyilatkozó felületi elemek, vizuális élmények metaforikus értelmet kapnak, emberi, esztétikai értékeket hordoznak. Az alkotó ismeri a természet és ember szakrális tér-idejét. Az idő- és térdimenzió végtelenbe fut, az optikai-fizikai térben szakrális művészi teret képez, amely a szépség messzeségébe mutat. Néha olyan érzésünk támad, mintha a képek önmagukat festenék. Analogikusan mintha Weöres Sándor sorait jelenítenék meg: „Mit málló kőre nem bízol: / mintázd meg levegőből. / Van néha olyan pillanat / Mely kilóg az időből.”

A kanti értelmezés szerint a szép érdek nélküli tetszést jelent. (Az eredeti definícióban a fogalom nélküli tetszés szerepel.) Nincsen rá fogalmunk, de tetszenek, mert szépek. Nagy Ernőnek művészi ideálja van. Festményeiben gyönyörködve, újraképezhetjük magunkban a fogantató esztétikai élményt, a képet birtokoljuk, mindezt életünk részévé is tehetjük. Tudjuk, a kép, mint az írás is, egyetlen szabályt ismer: hogy legyen mit mondanod (Schopenhauer). Ha valaki arra gondol, hogy a rajztanár és festőművész Nagy Ernő hatalmas tudásához nem társul arányos művészi temperamentum, annak tudnia kell, felkészült, ecsetjét biztos kézzel vezető kortársunk igazi „örömfestő”. Számára a festés nem küzdelem, hanem életforma, az élet értelmét meghatározó

minőség, vagyis diadalmas önkifejezés. Fiatalon átélte a háború, a hadifogság rettenetét. A lényeg azóta is változatlan: „Nincsen remény [...], az ember sárkányfog vetemény.” Túlélte, megszenvedte a XX. század botrányait. Tudna, ha akarna iszonyatosan meghökkentő, terribilità erejű képeket festeni. De csupán a viharért nem szeret járni a viharban, éppen ezért tudatosan csakis a szépséget, a harmóniát festi. Élete és művészete: „viharokra emelt nyárderű” (Németh László – Pilinszky János). Artisztikusan szép világot fest, magában hordja a harmóniát. Klasszikus ismérve a gyönyörködni tudás képessége. Emberi és művészi üzenete a Szépség, amely a Szeretet és a vigasztaló Igazság Lelkéből ered.

A meghívón szereplő festmény eredetét tekintve egy ismert bükki táj, a belőle absztrahált látványkép pedig a magyar mikro- és makrokozmosz, a „Haza a magasan” iránt érzett hűségvallomás. A lélekvezetővel együtt ereszkedünk alá a Bükkből, Felsőtárkány felé, mögöttünk hagyjuk a Hereg-rétet, jobb oldalt a Barát-rétet. Eljövünk a sziklafal mellett, a Szikla-forrás vizét követve eljutunk a felsőtárkányi tóhoz, ahol a szép, árnyas fák napfénytől áttört lombjai alatt megpihenhetünk. Ez nemcsak bükki táj, sokkal több annál.

A művész az eszményítő realizmus jegyében úgy megnöveli a sziklafalat és a képkompozíciót meghatározó, égbe nyúló fenyőt, hogy mindenki erdélyi tájnak gondolja a látványt, amely sokakban déjá vu-élményként a Békás- vagy Ojtozi-szorost idézi. A komponálás eredménye: a részletekből összetevődő egész sokkal több, mint a részletek összessége. Az út eltűnik a horizontális végtelenben, de nem ér véget. A sziklafal és a fenyő az égbe, a vertikális végtelenbe mutat. A gyönyörködő szem a térdimenzióban a Végtelennel találkozik. Amire nem képes a kamera, mert nem tudja befogni, arra is képes a festőművész: a mélység a mélységet, a magasság a Végtelenséget hívja. Ilyennek kell megőriznünk, amit a természet és az alkotó ember közös akarata hozott létre.

A színvarázslat a képkereteken túlra szárnyaló gondolatokra készíti a szemlélt. Nagy Ernő megengedheti magának a közérthetőséget, miközben felkínálja az értelmezés lehetőségeit. Alkotásaiból lélek sugárzik. Mi a lélek, melyet annyiszor le- és megtagadtak? – Minden, ami révén az ember maga fölé kerülhet. A művészet is erre nyújt lehetőséget, amikor szinte misztikusan képes megsejtenni a rügyekben a lombhullást, a virágban a világot, az élet szépségének ősoptimizmusát. Különösen szeret virágokat festeni, amelyek poétikus sorokat, verseket hívnak elő a nézőben. Az emberre sugárzó szeretet tájain, forrásvidékein járunk, egy örömfestő kiállításában gyönyörködünk. Teljes értékű művészet ez: szemünk előtt ég és föld közös szertartása bontakozik ki. A szépség és igazság keresése a legfőbb motiváció. Az ég és a föld közti távolság csökken, a látóhatár az égboltig tágul; egymásba hajlik az emberi és az isteni világ. Földre száll az ég, és festményként tárul elénk. Képein csendesség honol, a derű, a meditatív elmélyülés felszabadítja a nézőt is lelki kötöttségei alól. A beállt csöndben még a „titokzatos Hang” is hallgat, mert „csendbe térnek a dalok” (József Attila).

A 80 esztendő Nagy Ernő a képzelet és az emlékezet tágas palotájában él. Érde-

me, hogy viszonylag sokat festett, dicsérete: időtálló, sőt maradandót alkotott. Cum honore et magna caritate, nagybecsüléssel és nagy szeretettel köszöntjük a jubiláns festőművészt. Hisszük: „Boldog a nép, amely tud ünnepelni. Az ilyenek arcod világosságánál járnak, Uram.” Élet- és szépségigenlő emberként fogjuk fel üzeneteit, és Kalász Lászlóval együtt hisszük: „de ez az ég / de ez a szél / de ez a domb / meg ez az ér / megmarad”. Köszöntésképpen Apor Elemért, a száz évvel ezelőtt született egri költőt idézzük, aki Balassi-tradíciót követve, „Mint sok fát gyümölcscsel, sok jó szerencsékkel áldjon Isten mezőibe!” – áldást mondott lakóhelyére, Egerre: „Dajkáld völgy eme várost, / dombok öleljétek [...] Legyen boldogság, béke hazája / örökké”

Pécsi Györgyi

A régió mint műhely, a régió mint centrum

A hatvanöt éves Serfőző Simonnak

Amikor a pályámon elindultam, valamikor a nyolcvanas évek közepe táján, Lezsák Sándor a *Népszava* mellett még egy nevet és egy lapot ajánlott, akinek és ahová feltétlenül küldhetek írást – Serfőző Simon nevét mondta, és a miskolci Napjaink folyóiratot. Akkoriban nem sok lehetősége volt egy fiatal pályakezdőnek, pláne, ha valamennyi erkölcsi elkötelezettségfélét érzett magában a társadalmi igazságtalanság meg a nemzeti hagyományok iránt. Amúgy is kevés volt az irodalmi folyóirat – első tanulmányom, mely a *Literaturában* jelent meg, „ahhoz képest” viszonylag keveset, alig két évet várákozott –, és már akkor is sok volt az eszkimó (hogy a gátló tényezők mellett az ún. nemlétező cenzúrát már ne is említsem). Serfőző pár soros lényegre törő levélkében azonnal válaszolt, és biztatott, bátorított, és ami a legfontosabb: rendszeresen és igen gyors egymásutánban jelentette meg zsenyécskéimet. Mindez együtt igen szokatlan volt. Még szokatlanabb volt, hogy arra biztatott – saját kedvtelésem, „szakterületem” mellett – próbáljam szemlézni a vidéken élő, és vidéken megjelenő fiatal írók könyveit. (Igazság szerint nem sokkal az ő biztatása után Monostori Imre is fölajánlotta e célokra a tatabányai *Új Forrást*.) A nyolcvanas évek második felében ugyanis néhány vidéki városban már kezdtek megjelenetni az úgynevezett helyi költők, írók vékonyacska kötetkéi, amelyekről a nagy lapok nem, vagy nemigen vettek tudomást. A nagy centrumokban – főleg Pesten – valamiféle amatőrkedésnek minősültek ezek a helyi kezdeményezések. Amennyire tudtam, próbáltam megfelelni a hívásnak, kicsit a bizalom, meg utóbb az alakulató barátság kedvéért is, bár fiatal voltam, és nem igazán értettem, mire jó ez az egész. Ma már pontosabban látom, létszükséglet, hogy a vidéki Magyarországon erős szellemi centrumok jöjjenek létre és erős centrumok működjenek,

mert ezek nélkül az erős vidéki centrumok nélkül az ország, az irodalmi élet, és maga az irodalom is „vízfejűvé” válik, elveszti életképességét. Serfőző Simon nyilván ezt már akkor is pontosan tudta, ezért próbálkozott (és sikerült) újra meg újra megteremteni Miskolcon a régió szellemi központját és műhelyét. Előbb a *Holnap*, aztán az *Új Holnap* folyóiratot bábáskodta, s aztán – közben – létrehozta a Felsőmagyarország Kiadót. Ezeknek a lapoknak és a kiadónak a jelentősége és súlya – a dolgok természete szerint – alapításukkor nem, csak utóbb látszódnak meg. Jó ideje biztosan igen jól látszódik is.

Nem tudom, szám szerint hány fiatal költő, író, kritikus pályakezdését segítette, gyámolította Serfőző Simon – miskolciakét, Borsod megyeiekét, és az országban bárhol élőkét, de számosakét (természetesen a pályán lévők mellett). A számszakiság mellett igen fontos hangsúlyozni: azzal, hogy Serfőző Simon – természetesen nem egyedül az ő érdeme, de vitathatatlan kulcsszereplőként – Miskolcot tette meg az észak-magyarországi régió szellemi centrumává (átnyúlva a politikai határok fellett is, bekapcsolva a szellemi vérkeringésbe a szlovákiai, kárpátaljai, erdélyi-romániai írókat), egyúttal sikerült olyan minőséget is megőriznie és megteremtenie, amelyet nem érhet a regionalizmus, vagy még durvábban szólva, a vidékiesség vádja, ellenkezőleg, akár a folyóirat(ok)at, akár a könyvkiadót nézzük, azok jó ideje a népi, nemzeti irányzat egyik legmarkánsabb megjelenítői – és szellemiségének inspirálói. Nagyon hosszú lenne az a költői, írói, irodalomtörténeti névsor (biztos vagyok benne, hogy Serfőző Simonnak nincs hibátlan jegyzéke azokról a könyvekről, amelyeket a Felsőmagyarország Kiadó gondozott), amelyek a minőségre vonatkozó kijelentésemet hivatottak megerősíteni – Beke Györgytől, Gál Sándortól, Cseke Pétertől, K. Jakab Antaltól, Finta Évától kezdve Görömbei András, Ács Margiton, Márkus Bélán, Pomogáts Bélán, Bertha Zoltánon, Kalász Lászlón, Kocsis Istvánon, Sarusi Mihályon át Fecske Csabáig, Cseh Károlyig, Ködöböcz Gáborig, Tóth Erzsébetig, Szikra Jánosig, Jánosi Zoltánig, N. Pál József, Papp Endréig, Léka Gézáig.

Ha már régióról, régiócentrumról és minőségről beszélek, okvetlenül szólnom kell a Felsőmagyarország Kiadó két igen értékes könyvsorozatáról, a Felsőmagyarországi Minerva és a Felföldi Kincsestár sorozatról (mindkettőt Kiss Gy. Csaba szerkesztette). Ezek ugyanis példázatosan mutatják, hogy – mint minden régió – a felsőmagyarországi régió is igen jelentős hagyományokkal rendelkezik, olyan hagyományokkal, amelyek az anyanyelvi szellemiségben, kultúrtörténetben, művelődéstörténetben igen jelentős szerepet játszottak, ám hogy nyilvánosságra kerüljenek, méltó megbecsülésben részesüljenek, s hogy beépülhessenek a nemzet közös emlékezetébe, az elsősorban a helyi szellemi erők feladata, és tegyem hozzá: elemi érdeke is. Úgy sejttem, nem tévesztek arányt, ha a hatvanöt esztendő Serfőző Simon vállalását e téren is felsőfokú jelzőkkel illetem.